

Eerste Kamer der Staten-Generaal

Minister van Financiën
De heer E. Heinen
D.t.v. BOA Team Parlementair
Postbus 20201
2500 EE Den Haag

Kazernestraat 52
2514 CV Den Haag
postbus 20017
2500 EA Den Haag

telefoon 070 312 92 45

e-mail postbus@eerstekamer.nl

datum 16 oktober 2026

betreft Vragen over de Miljoenennota 2027

ons kenmerk 182767

Geachte heer Heinen,

In haar vergadering van 22 september 2026 heeft de vaste commissie voor Financiën besloten om met u in schriftelijk overleg te treden over de Miljoenennota 2027¹ en onderliggende stukken, ter voorbereiding op de Algemene financiële beschouwingen (AFB), die op dinsdag 17 november 2025 in de Eerste Kamer zullen plaatsvinden. In dit kader wensen de leden van de fracties van **D66**, **CDA en OPNL**, **SP**, **ChristenUnie**, **FVD**, **JA21**, **Volt**, **SGP**, **50PLUS**, en **Visseren-Hamakers** u de volgende vragen en opmerkingen voor te leggen.

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van D66

De leden van de **D66**-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de Miljoenennota 2027.² Het kabinet staat voor de opgave de overheidsfinanciën houdbaar te houden en tegelijkertijd te investeren in brede welvaart, bestaanszekerheid, goed onderwijs en een duurzame leefomgeving. De leden van de fractie van D66 vinden het van belang dat begrotingskeuzes niet alleen worden beoordeeld op hun financiële gevolgen op korte termijn, maar ook op hun maatschappelijke effecten en de gevolgen voor huidige en toekomstige generaties. Zij hebben naar aanleiding van de Miljoenennota 2027 nog enkele vragen over de gemaakte begrotingskeuzes, de onderbouwing daarvan en de wijze waarop de gevolgen van beleid inzichtelijk worden gemaakt.

De aan het woord zijnde leden beschouwen brede welvaart als een belangrijke maatstaf voor de kwaliteit van beleid. Naast economische groei en gezonde overheidsfinanciën tellen daarbij ook gezondheid, kansgelijkheid, onderwijs, duurzaamheid en de verdeling van lasten en baten tussen generaties mee. De Miljoenennota verwijst in dit verband naar de Leidraad Toekomstgericht Beleid, waarvan de generatietoets onderdeel uitmaakt.³ Deze leden constateren dat de Eerste Kamer de

¹ Kamerstukken II, 2026/2027, 37.020, nr.1.

² Ibid.

³ Kamerstukken II, 2026/2027 37.020, nr. 1, p. 35.

datum 16 oktober 2026

ons kenmerk 182767

blad 2

motie-Aerds c.s. over opnemen van een generatietoets in de Miljoenennota⁴ heeft aangenomen, waarin de regering wordt verzocht voortaan bij iedere Miljoenennota een generatietoets op te nemen en mee te sturen met daarin een systematische analyse van de intergenerationele gevolgen van de voorgestelde maatregelen. Kunt u aangeven hoe u uitvoering geeft aan deze motie en waar de gevraagde analyse terug te vinden is in de Miljoenennota 2027? Indien een dergelijke analyse ontbreekt, kunt u aangeven waarom hiervoor is gekozen en of u bereid bent deze alsnog aan de Kamer te doen toekomen?

Het belang van een dergelijke intergenerationele afweging wordt benadrukt door de waarschuwing van de Raad van State dat de rekening van uitgestelde hervormingen en onvoldoende investeringen vooral bij werkenden, jongeren en toekomstige generaties kan terechtkomen⁵. Ook de gezamenlijke reflectie van het CPB, het SCP en het PBL op de brede welvaart bij Prinsjesdag wijst op achterblijvende opgaven, onder meer op het gebied van klimaat en de houdbaarheid van de overheidsfinanciën.⁶ Hoe betreft u deze inzichten bij de begrotingsafweging? Welke uitgangspunten hanteert u wanneer budgettaire houdbaarheid op korte termijn op gespannen voet staat met investeringen die op langere termijn bijdragen aan brede welvaart, bijvoorbeeld in onderwijs, klimaat en preventie? Hoe maakt u inzichtelijk welke gevolgen deze afweging heeft voor huidige en toekomstige generaties?

Om dergelijke afwegingen goed te kunnen beoordelen, is inzicht nodig in de doelen, verwachte resultaten en effecten van overheidsuitgaven. De Raad van State vraagt aandacht voor de mate waarin de gevolgen van begrotingskeuzes inzichtelijk worden gemaakt.⁷ Daarnaast constateert de Algemene Rekenkamer in haar aandachtspunten bij de ontwerpbegrotingen voor 2027 dat concrete, meetbare doelen bij veel uitgaven onvoldoende zijn uitgewerkt.⁸ Hoe zorgt de u ervoor dat bij de belangrijkste begrotingsprioriteiten duidelijk is welke maatschappelijke doelen worden nagestreefd, welke resultaten worden beoogd en hoe de voortgang en effectiviteit worden gemeten? Bent u bereid inzichtelijk te maken hoe de effecten van samenhangende maatregelen worden beoordeeld en op welke wijze de Kamer hierover periodiek wordt geïnformeerd? Hoe waarborgt u dat de begroting voldoende informatie biedt om de doelmatigheid en doeltreffendheid van beleid te beoordelen, ook wanneer resultaten pas op langere termijn zichtbaar worden of moeilijk exact te kwantificeren zijn?

Tegen deze achtergrond vragen deze leden specifiek aandacht voor de waarschuwing van de Raad van State over het inhouden van de loon- en prijsbijstelling op intensiveringen uit het coalitieakkoord.⁹ Deze maatregel kan de beschikbare middelen voor de uitvoering van beleid verminderen, terwijl onvoldoende inzichtelijk is welke uitgaven hierdoor daadwerkelijk worden gemaakt. Bovendien kan de maatregel ongelijk uitwerken tussen departementen en beleidsterreinen,

⁴ Kamerstukken I, 2025/2026 36.800, D.

⁵ Kamerstukken II, 2026/2027 37.020, nr. 5, p. 4.

⁶ Reflectie brede welvaart: Prinsjesdag 2026, PBL 15 september 2026, p. 3, geraadpleegd via: [Planbureau voor de Leefomgeving](#).

⁷ Kamerstukken II, 2026/2027 37.020, nr. 5, p. 41.

⁸ Kamerstukken II, 2026/2027 37.020, nr. 65, p. 5.

⁹ Kamerstukken II, 2026/2027 37.020, nr. 5, p. 41.

datum 16 oktober 2026

ons kenmerk 182767

blad 3

waarbij onder meer onderwijsuitgaven relatief zwaar kunnen worden geraakt. Kunt u per betrokken departement en beleidsterrein inzichtelijk maken welke bedragen hierdoor in 2027 en de daaropvolgende jaren niet beschikbaar komen? Kunt u tevens aangeven welke gevolgen dit heeft voor de reële bestedingsruimte, de uitvoerbaarheid van de betrokken intensiveringen en de realisatie van de daarmee beoogde maatschappelijke doelen?

De aan het woord zijnde leden vragen in het bijzonder aandacht voor de gevolgen van hervormingen van het socialezekerheidsstelsel voor de inkomenszekerheid en toegankelijkheid van voorzieningen. De Miljoenennota benoemt de stijgende uitgaven aan onder meer zorg en sociale zekerheid als belangrijke langetermijnopgaven.¹⁰ Hoe geeft u vorm aan hervormingen die de betaalbaarheid van het stelsel ook op lange termijn waarborgen, zonder de toegankelijkheid en toereikendheid van voorzieningen uit het oog te verliezen? Hoe worden de gevolgen voor inkomenszekerheid, armoede en arbeidsdeelname meegewogen? Welke budgettaire en maatschappelijke gevolgen voorziet u als hervormingen minder opleveren dan verwacht, en hoe worden dergelijke tegenvallers opgevangen? Kunt u bevestigen dat tegenvallende opbrengsten van hervormingen in de sociale zekerheid niet zullen worden gecompenseerd door aanvullende bezuinigingen op onderwijs?

Ook bij klimaat en energie zijn de langetermijngevolgen van begrotingskeuzes van groot belang, benadrukken de leden van de D66-fractie. De energietransitie vraagt om voorspelbaar beleid en investeringen in verduurzaming, energieonafhankelijkheid en een toekomstbestendige economie. Tegelijkertijd signaleren het CPB, het SCP en het PBL in hun gezamenlijke reflectie dat Nederland niet op koers ligt om de klimaatdoelen te halen.¹¹ Hoe beoordeelt u de begrotingskeuzes in het licht van deze achterstand en welke aanvullende stappen zijn nodig om de klimaatdoelen binnen bereik te brengen? Hoe worden de financiële en maatschappelijke kosten van uitstel meegewogen bij de begrotingsafweging? Hoe voorkomt u dat maatregelen die op korte termijn de lasten beperken, op langere termijn leiden tot hogere kosten voor huishoudens, bedrijven en de overheid? Worden bij belangrijke klimaat- en energiebeleidskeuzes alternatieve scenario's, waaronder het uitblijven of uitstellen van maatregelen, systematisch doorgerekend en betrokken bij de begrotingsafweging? Hoe worden de mogelijke gevolgen van deze scenario's voor de overheidsfinanciën en de brede welvaart op lange termijn inzichtelijk gemaakt? Hoe zorgt u daarnaast voor voldoende beleidszekerheid om duurzame investeringen door bedrijven en huishoudens te stimuleren?

De afweging tussen beleidsambities en beschikbare middelen vraagt tot slot om betrouwbare meerjarige begrotingsramingen. De Raad van State plaatst kanttekeningen bij de dekking van extra uitgaven met kasschuiven en aanvullende onderuitputting die niet steeds nader zijn gespecificeerd.¹² De aan het woord zijnde leden vragen hoe u de realiteitswaarde van deze ramingen beoordeelt en welke onderbouwing ten grondslag ligt aan de verwachte besparingen? Welke uitgaven kunnen daadwerkelijk worden doorgeschoven en op welke gronden verwacht u aanvullende onderuitputting? Hoe maakt u onderscheid tussen incidentele en structurele onderuitputting en hoe worden onzekerheden in verwachte opbrengsten en besparingen verwerkt? Hoe voorkomt u dat tijdelijke of

¹⁰ Kamerstukken II, 2026/2027 37.020, nr. 1, p. 16.

¹¹ Reflectie brede welvaart: Prinsjesdag 2026, PBL 15 september 2026, p. 3, geraadpleegd via: [Planbureau voor de Leefomgeving](#).

¹² Kamerstukken II, 2026/2027 37.020, nr. 5, p. 48.

datum 16 oktober 2026

ons kenmerk 182767

blad 4

onzekere financiële meevallers worden beschouwd als structurele dekking voor uitgaven? Bent u bereid de onderbouwing van de belangrijkste kasschuiven en de ingeboekte aanvullende onderuitputting nader aan de Kamer toe te lichten? Hoe waarborgt u dat de begroting ook na 2027 een betrouwbaar beeld geeft van de beschikbare financiële ruimte en de houdbaarheid van de overheidsfinanciën?

De leden van de D66-fractie zien uit naar de beantwoording van deze vragen. Zij benadrukken het belang van een transparante onderbouwing van begrotingskeuzes, betrouwbare meerjarige ramingen en inzicht in de maatschappelijke gevolgen van beleid. Dit is essentieel om de begroting niet alleen op haar financiële houdbaarheid, maar ook op haar bijdrage aan brede welvaart en kansengelijkheid te kunnen beoordelen.

Vragen en opmerkingen van de leden van de fracties van CDA en OPNL

De leden van de fracties van het **CDA** en **OPNL** hebben met interesse kennisgenomen van de Miljoenennota 2027 en de onderliggende stukken ter voorbereiding op de Algemene financiële beschouwingen (AFB), en wensen hierover de volgende vragen te stellen.

De aan het woord zijnde leden stellen dat door het verschil in brandstofaccijnsprizen veel Nederlandse uitgaven naar onze buurlanden gaan. Dit is een ontwikkeling die ook wel het 'kofferbakeffect' wordt genoemd.¹³ Bent u bekend met het 'kofferbakeffect' en zo ja, heeft u zicht op de misgelopen uitgaven, niet alleen aan brandstof, maar ook aan boodschappen, tabak, kleding, enzovoort?

Deze leden merken op dat het verschil in brandstofaccijns (en btw) niet alleen zorgt voor het mislopen van omzet, maar ook voor het leeglopen van de grensregio's, doordat winkels en kleine ondernemingen zich elders gaan vestigen. Heeft u zicht op de gevolgen van het verschil in accijnzen voor de leefbaarheid en het ondernemingsklimaat in de grensregio's? Zo ja, kunt u dit delen? Zo nee, bent u bereid dit te monitoren?

Het gevolg van de hiervoor genoemde ontwikkelingen is een verschraling van de leefbaarheid van de grensregio's en een onder druk staande gemeenschapszin. In reactie op het rapport 'Elke regio telt!' waarschuwt het kabinet dat deze terugtrekkende trend uit de grensregio's niet van de ene op de andere dag gaat, maar het gevolg is van politieke keuzes van opeenvolgende kabinetten.¹⁴

Weegt u het belang van het behouden van de leefbaarheid van de grensregio's mee bij het opstellen van toekomstig beleid? Kunt u aangeven welke rol de leefbaarheid van de grensregio's heeft gespeeld in de afweging om geen accijnsverlaging of prijsplafond op brandstof door te voeren?

¹³ D. Rieken, 'Angst voor spookdorpen aan de grens: "Het Randstadkabinet heeft geen idee wat hier gebeurt,"' *Het Algemeen Dagblad* 24 september 2026, geraadpleegd via: [AD.nl](https://www.ad.nl).

¹⁴ *Kamerstukken II*, 2023/2024, 29.697, nr. 114.

datum 16 oktober 2026

ons kenmerk 182767

blad 5

Verschillende belangenorganisaties hebben zorgen geuit over het behoud van de basisvoorzieningen in de grensregio's als gevolg van de toegenomen bestedingen in het buitenland.¹⁵

Welke (gerichte) maatregelen bent u voornemens te treffen om een gelijk speelveld te creëren tussen ondernemers in onze grensregio's en die in België en Duitsland? Bent u bereid om over deze (gerichte) maatregelen in gesprek te gaan met vertegenwoordigers van het regionale bedrijfsleven en de betrokken gemeenten in de grensregio's?

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de SP

De leden van de **SP**-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de Miljoenennota en hebben hierover de volgende vragen.

Mondiale onevenwichtigheden en defensie-uitgaven

In de Miljoenennota wordt 'investeren in veiligheid' overeenkomstig de nieuwe NAVO-norm gepresenteerd als een van de antwoorden op de groeiende mondiale macro-economische onevenwichtigheden.¹⁶ Deze leden vernemen graag of u hiermee bedoelt dat hogere defensie-uitgaven de veiligheidsrisico's, die uit deze onevenwichtigheden voortvloeien, moeten beperken. Zo ja, welke concrete risico's heeft u daarbij voor ogen en hoe draagt de structurele verhoging van de defensie-uitgaven met € 19,3 miljard bij aan het beperken daarvan?

Verwacht u daarnaast dat deze extra defensie-uitgaven bijdragen aan het verminderen van het Nederlandse spaar- en handelsoverschot? Kunt u daarbij onderscheid maken tussen het effect van meer invoer van militair materieel en het effect van versterking van de binnenlandse economie?

Hoe verhoudt de voornoemde beleidskeuze zich tot de analyses van CPB¹⁷ en DNB¹⁸ over het uitblijven van significante groei-effecten van hogere defensie-uitgaven, waarbij door het CPB¹⁹ de mogelijkheid van negatieve effecten niet uitgesloten wordt?

Heeft u onderzocht in hoeverre extra investeringen in bijvoorbeeld woningbouw, onderwijs, infrastructuur en de energietransitie het Nederlandse spaaroverschot kunnen verminderen en tegelijkertijd de binnenlandse economie en brede welvaart versterken?

¹⁵ D. Rieken, 'Angst voor spookdorpen aan de grens: "Het Randstadkabinet heeft geen idee wat hier gebeurt,"' *Het Algemeen Dagblad* 24 september 2026, geraadpleegd via: [AD.nl](https://www.ad.nl).

¹⁶ *Kamerstukken II*, 2026/2027, 37.020, nr. 1, p. 7.

¹⁷ Macro-economische effecten van hogere defensie-uitgaven, CPB november 2025, geraadpleegd via: [CPB Website](https://www.cpb.nl).

¹⁸ 'Zet extra defensiemiljarden gericht in voor grootste strategisch voordeel,' DNB 6 februari 2026, geraadpleegd via: [De Nederlandsche Bank](https://www.dnb.nl).

¹⁹ Macro-economische effecten van hogere defensie-uitgaven, CPB november 2025, p. 2, geraadpleegd via: [CPB Website](https://www.cpb.nl).

datum 16 oktober 2026

ons kenmerk 182767

blad 6

Armoede en kinderarmoede

De leden van de SP-fractie constateren dat de in de Miljoenennota genoemde daling van de armoede betrekking heeft op de ontwikkeling tussen 2025 en 2026.²⁰ Voor het begrotingsjaar 2027 blijft het geraamde armoedepercentage volgens de gepresenteerde cijfers gelijk op 2,6%. Bevestigt u dat voor 2027 daarmee geen verdere daling wordt voorzien en de armoede even groot blijft?

Waarom neemt u hier genoeg mee en zet u niet in op een verdere vermindering van de armoede? Welke keuzes en politieke prioriteiten liggen hieraan ten grondslag?

Deze leden constateren dat volgens de Miljoenennota de kinderarmoede naar verwachting daalt van 2,4% in 2026 naar 2,3% in 2027.²¹ Kunt u aangeven hoeveel minder kinderen daardoor in armoede zouden opgroeien?

Bent u tevreden met deze zeer geringe daling? Indien u daarmee niet tevreden bent, waarom neemt u dan niet meer maatregelen om de kinderarmoede verder te laten dalen?

Welk deel van deze verwachte marginale daling is toe te schrijven aan nieuw beleid, welk deel aan eerder genomen maatregelen en welk deel aan de geraamde economische ontwikkeling?

Onderkent u, vragen deze leden, dat deze zeer beperkte daling slechts een raming is en dat economische tegenvallers ertoe kunnen leiden dat de kinderarmoede gelijk blijft of zelfs toeneemt?

Bent u bereid bij de Voorjaarsnota 2027 aanvullende, gerichte maatregelen te nemen om de armoede, en in het bijzonder de kinderarmoede, substantieel verder terug te dringen?

Wonen

De leden van de SP-fractie vragen waarom u ervoor kiest om woningcorporaties pas per 2028 uit te zonderen van de renteaftrekbeperking in de vennootschapsbelasting op grond van ATAD?²² Wat staat het doorvoeren van deze maatregel per 2027 in de weg?

Aedes raamde vóór de aangekondigde ATAD-uitzondering dat de vennootschapsbelastinglast van woningcorporaties zou stijgen van € 777 miljoen in 2025 naar € 1,5 miljard in 2029.²³ Kunt u een geactualiseerde raming geven van de belastinglast na invoering van deze uitzondering?

Hoeveel extra investeringsruimte ontstaat door de ATAD-uitzondering per 2028, rekening houdend met de inzet van bestaande woningbouwmiddelen als dekking, en welk tekort resteert voor de uitvoering van de Nationale Prestatieafspraken?

²⁰ Kamerstukken II, 2026/2027, 37.020, nr. 1, p. 12.

²¹ Kamerstukken II, 2026/2027, 37.020, nr. 1, p. 51.

²² Kamerstukken II, 2026/2027, 37.020, nr. 1, p. 48.

²³ Rapportage vervolgonderzoek belastingdruk woningcorporaties, Aedes november 2025, p. 7, geraadpleegd via: [vpb-onderzoek-2025](#).

datum 16 oktober 2026

ons kenmerk 182767

blad 7

Waarom kiest u ervoor om de overdrachtsbelasting voor woningen waar de koper niet zelf in woont te verlagen? Waarom wordt deze financiële ruimte niet ingezet om huurders te ondersteunen of sociale woningbouw te stimuleren?

Box 3

Welke aantoonbare *economische* voordelen verwacht u, vragen de aan het woord zijnde leden, van de voorgestelde uitbreiding van de vermogenswinstbelasting ten opzichte van het oorspronkelijke voorstel Wet werkelijk rendement box 3? Indien u geen economische voordelen ziet, welke voordelen ziet u dan wel? Hoe wegen deze voordelen volgens u op tegen het probleem van belastinguitstel en de verwachte uitvoeringsproblemen?

U heeft eerder erkend dat uitstel van belastingheffing een liquiditeitsvoordeel voor belastingplichtigen en een nadeel voor de overheid oplevert.²⁴ Welke concrete maatregelen neemt u in het nieuwe voorstel om fiscaal gedreven uitstel en mogelijk definitief afstel van belastingheffing tegen te gaan?

De leden van de fractie van de SP vragen op grond waarvan u invoering van de voorgestelde uitbreiding van de vermogenswinstbelasting per 2028 verantwoord acht, gezien de onlangs door de NOS beschreven problemen met tijdige gegevensaanlevering door banken, de controleerbaarheid van aangiften en de beschikbaarheid van gegevens voor belastingplichtigen zelf?²⁵ Hoe weegt u de gevolgen van het feit dat de banken in de genoemde berichtgeving zelf hebben aangegeven te weinig tijd te hebben voor de benodigde aanpassing van hun IT-systemen?²⁶

Hebt u concrete oplossingen voor de genoemde uitvoeringsproblemen voor ogen en, zo ja, welke zijn dat?

Welke risico's op onjuiste aangiften en belastingontduiking blijven bestaan, hoelang zullen deze naar verwachting voortduren en welke gevolgen hebben zij voor de geraamde belastingopbrengsten? Kunt u tevens aangeven welke andere werkzaamheden en wetgevingstrajecten bij de Belastingdienst hierdoor vertraging dreigen op te lopen?

Kunt u aangeven hoeveel belastinginkomsten u naar verwachting misloopt door de thans voorgestelde uitbreiding van de vermogenswinstbelasting per 2028, gevolgd door volledige invoering per 2030, ten opzichte van het oorspronkelijke wetsvoorstel Wet werkelijk rendement box 3? Kunt u de geraamde derving zowel per jaar als cumulatief tot en met 2035 weergeven, en daarnaast over de volledige periode waarin de overgang tot lagere belastingontvangsten leidt?

²⁴ *Kamerstukken I 2025/2026*, 36.748, H, p. 2.

²⁵ 'Vermogenswinstbelasting invoeren in 2028 wordt race tegen de klok,' NOS 5 oktober 2026, geraadpleegd via: [NOS.nl](https://nos.nl).

²⁶ Ibid.

datum 16 oktober 2026

ons kenmerk 182767

blad 8

Deze leden vragen tot welk jaar de beschikbare ramingen lopen en welke derving resteert daarna structureel?

Wordt de dekking van de volledige derving binnen het domein van de belasting op vermogen gezocht? Zo ja, kunt u uitsluiten dat deze rekening elders terechtkomt via hogere lasten op arbeid of consumptie, of via bezuinigingen op publieke voorzieningen?

Kunt u een volledig overzicht verstrekken van de organisaties, instellingen en vertegenwoordigers waarmee sinds de indiening van het wetsvoorstel Wet werkelijk rendement box 3 op 19 mei 2025 contact is geweest, geactualiseerd tot en met de recente besluitvorming over de uitbreiding van de vermogenswinstbelasting? Kunt u per contact de datum, de aard van het contact, de eventuele schriftelijke inbreng en de wijze waarop deze is meegewogen vermelden? Welke van deze partijen hebben gepleit voor uitbreiding van de vermogenswinstbelasting en welke voor handhaving van de vermogensaanwassystematiek?

Verdeling van lasten en "vrijheidsbijdrage"

De leden van de SP-fractie vernemen graag waarom u kiest voor een verhoging van de arbeidsongeschiktheidspremie (hierna: Aof-premie) als invulling van de zogenaamde vrijheidsbijdrage, terwijl UWV in de Januarinota 2026 het vermogen van het Arbeidsongeschiktheidsfonds eind 2026 raamde op circa € 44,9 miljard?²⁷

Hoe verhoudt deze premieverhoging zich tot de uitgaven waarvoor het fonds bestemd is, en welke grenzen stelt u aan het gebruik van deze premie voor algemene budgettaire doeleinden?

Welk deel van de verhoging van de Aof-premie wordt naar verwachting op korte en langere termijn afgewenteld op werknemers via een beperking van de loonruimte? Hoe beoordeelt u in dat licht de presentatie van deze maatregel als een vrijheidsbijdrage van werkgevers?

Kunt u de in figuren 19²⁸ en 20²⁹ van de Miljoenennota opgenomen verdelingen actualiseren voor de besluitvorming na Prinsjesdag, inclusief de voorgestelde wijzigingen in box 3 en de bijbehorende dekking zodra deze bekend is?

De aan het woord zijnde leden constateren dat het onderdeel van figuur 20³⁰ dat het beleid van het huidige kabinet weergeeft, een stijging van de beleidsmatige lasten op arbeid laat zien, terwijl de lasten op kapitaal dalen. Acht u dit een wenselijke ontwikkeling? Hoe verhoudt dit zich tot de ambitie dat werken meer moet lonen?

²⁷ Januarinota 2026: Ontwikkeling wetten en fondsen UWV 2025 – 2026, UWV 2026, p. 37, geraadpleegd via: [Januarinota 2026](#).

²⁸ *Kamerstukken II*, 2026/2027, 37.020, nr. 1, p. 59.

²⁹ *Kamerstukken II*, 2026/2027, 37.020, nr. 1, p. 60.

³⁰ *Kamerstukken II*, 2026/2027, 37.020, nr. 1, p. 60.

datum 16 oktober 2026

ons kenmerk 182767

blad 9

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de ChristenUnie

De leden van de **ChristenUnie**-fractie hebben kennisgenomen van de Miljoenennota 2027 en hebben hierover de volgende vragen.

Kasverplichtingenstelsel

Dit kabinet wil, onder het motto van 'bouwen aan een beter Nederland', grote investeringen doen om Nederland bereikbaar en concurrerend te houden.³¹ De huidige begrotingssystematiek, het kasverplichtingenstelsel, maakt het echter lastig om helder zicht te houden op de meerjarige waarde van dergelijke investeringen. Waarom houdt u dan toch vast aan het huidige kasverplichtingenstelsel in plaats van over te stappen op een baten-lastenstelsel, dat de waarde van investeringen beter in kaart brengt? Kunt u toelichten welke meerwaarde het huidige kasstelsel heeft ten opzichte van een baten-lastenstelsel?

Het kabinet kondigde aan meer onderscheid te zullen aanbrengen tussen uitgaven aan consumptie en investeringen zodat de baten van investeringen duidelijker zichtbaar zouden worden.³² Als dit niet via een baten-lastenstelsel gebeurt, welke manieren heeft u dan voor ogen om dit inzichtelijker te maken?

Prijsbijstellingen en onderuitputting

De Raad van State adviseert het kabinet om het inhouden van de prijsbijstellingen voor begrotingen nader te onderbouwen.³³ Dit kan immers worden gezien als een verkapte bezuiniging, volgens deze leden. Kunt u per begroting met een ingehouden prijsbijstelling duidelijk toelichten waarom er geen prijsbijstelling plaatsvindt, en of dit risico's vormt voor lopende verplichtingen van de betreffende ministeries?

Ook wijst de Raad van State op het toenemende risico op onderuitputting op begrotingen met snel toenemende uitgaven, zoals Defensie en LVVN.³⁴ Bent u zich ook bewust van dit risico en hoe wil u de doelmatigheid van deze uitgaven waarborgen?

Tabelcorrectiefactor

De belastingschijven en heffingskortingen worden slechts voor 48% gecorrigeerd voor inflatie.³⁵ Hoe wil u voorkomen dat de marginale druk hierdoor verder toeneemt en het zo mensen ontmoedigt om meer uren te gaan werken?

Het zwaartepunt van de belastingheffing ligt al bij de inkomstenbelasting. Waarom kiest u er dan toch voor om de vrijheidsbijdrage ook hier neer te doen slaan?

³¹ Coalitieakkoord 2026-2030 D66, VVD en CDA, 'Aan de slag: Bouwen aan een beter Nederland', p. 2.

³² Coalitieakkoord 2026-2030 D66, VVD en CDA, 'Aan de slag: Bouwen aan een beter Nederland', p.62.

³³ Kamerstukken II, 2026/2027, 36 800, nr. 4, par. D.2.3.

³⁴ Kamerstukken II, 2026/2027, 37.020, nr. 5, p. 42.

³⁵ Kamerstukken II, 2026/2027, 37.022, nr. 3, p. 10.

datum 16 oktober 2026

ons kenmerk 182767

blad 10

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van FVD

De leden van de **FVD**-fractie hebben enkele vragen die betrekking hebben op een toezegging gedaan door u tijdens het debat op 12 mei 2026 over de Begrotingsstaten Financiën en Nationale Schuld 2026 (36.800 IX).³⁶

Kunt u toelichten hoe invulling is gegeven aan de toezegging, waarin is toegezegd dat het onderwerp houdbaarheid van de overheidsfinanciën breder en prominenter aan bod zal komen in de Miljoenennota, inclusief een beschouwing op de langetermijnontwikkeling en de aannames die ten grondslag liggen aan houdbaarheidsprojecties?

Deze leden lezen in het CPB-rapport 'De Nederlandse overheidsschuld op lange termijn' dat bij ongewijzigd beleid een overheidsschuld van 126% bbp in 2060 is geprojecteerd (met een bandbreedte waarbij in 93% van de scenario's de 60%-norm wordt overschreden, tot in extreme gevallen 182%).³⁷ Is dit rapport, of de daarin opgenomen projecties en onzekerheidsbandbreedte, expliciet en als uitgangspunt opgenomen in de Miljoenennota 2027 of de bijbehorende stukken? Zo nee, waarom niet?

U gaf in het debat van 12 mei 2026 aan voornemens te zijn de begrotingsperiode te verlengen van vijf naar tien jaar, zodat ook over de middellange en lange termijn het politieke debat gevoerd kan worden, en het jammer te vinden dat de houdbaarheidsindicator is verdwenen.³⁸ Welke concrete stappen heeft u hiertoe gezet in de Miljoenennota 2027 of in de voorbereiding daarvan?

Kunt u een overzicht geven van de aannames die ten grondslag liggen aan de langetermijnprojecties die in de begrotingsstukken zijn opgenomen, en hoe deze zich verhouden tot de aannames en uitkomsten van het CPB-rapport van juli 2025 (inclusief de effecten van vergrijzing op AOW en zorg, en de mate waarin aanvullende uitgaven zoals defensie, klimaat en migratie zijn meegenomen)?

Gezien de status van toezegging T04183 (thans: openstaand) en de constatering van de leden van de fractie van FVD dat de specifieke CPB-projectie niet prominent en expliciet als houdbaarheidsscenario is opgenomen, vragen deze leden u wanneer en op welke wijze u deze toezegging volledig zal afdoen?

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van JA21

De leden van de fractie van **JA21** hebben kennisgenomen van de Miljoenennota en hebben de volgende vragen.

Deze leden constateren dat de arbeidsproductiviteit van de commerciële sector in 2025 met 2,5% steeg.³⁹ De jaren ervoor daalde de arbeidsproductiviteit echter, dus de eerdere terugval is

³⁶ Kamerstukken I, 2025/2026, T04183.

³⁷ De Nederlandse overheidsschuld op lange termijn, CPB juli 2025, p. 7, geraadpleegd via: [CPB Website](#).

³⁸ Handelingen I, 2025/2026, nr. 28, item 8, p. 7.

³⁹ Arbeidsproductiviteit commerciële sector stijgt met 2,5 procent, CPB 7 oktober 2026, geraadpleegd via: [CPB Website](#).

datum 16 oktober 2026

ons kenmerk 182767

blad 11

nauwelijks goedge maakt.⁴⁰ Hoe beoordeelt u die geringe groei van de arbeidsproductiviteit? Maakt u zich ook zorgen? Zo ja, welke structurele verbetermaatregelen heeft u in petto voor 2027?

Een hogere arbeidsproductiviteit kan de belastingbasis versterken. De leden van de JA21-fractie vragen welke structurele productiviteitsgroei in de begrotingsramingen is verondersteld. Kunt u daarnaast inzichtelijk maken wat jaarlijks 0,5 procentpunt minder groei tot en met 2031 betekent voor de belasting- en premieontvangsten en het begrotingstekort? Welke concrete maatregelen moeten voorkomen dat tegenvallende groei uiteindelijk wordt opgevangen met hogere lasten voor werkenden en bedrijven?

Welke ontwikkeling van de collectieve uitgaven en lasten als percentage van het bbp acht u op termijn houdbaar?

Welke structurele keuzes maakt u om de groei van de collectieve uitgaven te begrenzen en ruimte voor lastenverlichting te creëren? Waarom zijn daar vooralsnog uitdrukkelijk hervormingen van de sociale zekerheid, zoals de WIA, buiten gehouden? Welk effect heeft dat op de collectieve uitgaven en de begrotingsramingen?

Volgens de aan het woord zijnde leden is de hoge marginale druk voor werkenden uitentreuren in kaart gebracht en besproken.⁴¹ Vooralsnog leidt dat niet tot actie bij u, zo stellen deze leden. Bent u bereid bij de aankomende Voorjaarsnota voorstellen met dekking te presenteren waardoor extra werken merkbaar meer oplevert?

Deze leden vragen waarom een loonstijging die uitsluitend de inflatie compenseert, door onvolledige indexatie toch tot een hogere belastingdruk leidt. Bent u bereid volledige inflatiecorrectie structureel te herstellen en daarvoor besparingen aan de uitgavenkant te onderzoeken?

Hebt u zicht op het gezamenlijke effect van fiscale maatregelen, werkgeverspremies en regeldruk op het mkb? Kunt u vóór de aanstaande Voorjaarsnota voor representatieve bedrijven inzichtelijk maken wat deze stapeling betekent voor hun ruimte om personeel aan te nemen en om te investeren?

De leden van de JA21-fractie vragen welke knelpunten bij netcongestie en vergunningverlening volgens u de hoogste prioriteit hebben voor het Nederlandse vestigingsklimaat. Kunt u per knelpunt aangeven welke verbetering wordt beoogd, binnen welke termijn en onder verantwoordelijkheid van welke bewindspersoon?

Hoe voorkomt u dat oplopende uitgaven aan bestaande verplichtingen de ruimte voor investeringen in het toekomstige verdienvermogen beperken? Hoe wordt de aangekondigde indicator⁴² voor

⁴⁰ Ibid.

⁴¹ *Kamerstukken II*, 2026/2027, 37.022, nr. 5.

⁴² Plenair verslag Tweede Kamer, 9^e vergadering, donderdag 1 oktober 2026, ten tijde van dit verslag nog ongecorrigeerd, geraadpleegd via: [Plenaire verslagen | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#).

datum 16 oktober 2026

ons kenmerk 182767

blad 12

productiviteitsbevorderende uitgaven gebruikt bij concrete begrotingskeuzes en de heroverweging van bestaande uitgaven.

Uit recente berichtgeving blijkt dat de regering zich kritisch opstelt tegenover de alsmaar uitdijende Europese begroting.⁴³ De leden van de JA21-fractie kunnen deze lijn goed volgen, maar vragen zich af waar u de grens trekt. Op basis van welke kosten-batenanalyse beoordeelt u of de Nederlandse afdrachten nog gerechtvaardigd zijn? Bij welke uitkomst zou u besluiten dat Nederland niet langer nettobetaler aan de EU moet zijn?

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van Volt

De leden van de **Volt**-fractie hebben kennisgenomen van de voorgelegde informatie in de Miljoenennota 2027. Deze informatie geeft deze leden aanleiding tot een aantal vragen.

De eerste vragen gaan over de economische en financiële context waarin Nederland op dit moment verkeert. Er is, volgens deze leden, toenemende onzekerheid in de internationale handel en ook oplopende staatsschulden in andere landen en de oplopende rentes leiden tot onzekerheden. Op welke wijze heeft u veerkracht in de begrotingen ingediend bij de Miljoenennota ingebouwd voor het geval de Amerikaanse of Franse begrotingen verder uit de hand lopen en leiden tot een verminderd vertrouwen in deze landen?⁴⁴ Hoe kijkt u aan tegen de valutaschommelingen van de euro ten opzichte van de Amerikaanse dollar? Is er een nieuwe stresstest voor de Nederlandse banken voorzien?

Welke andere exogene factoren neemt u mee in de vooruitzichten voor de komende jaren? Heeft de Volt-fractie het juist begrepen dat de in de Voorjaarsnota 2026 aangegeven kasschuif vanuit 2031 nog steeds van toepassing is?⁴⁵

Daarnaast wensen de leden van de Volt-fractie meer inzicht in de activa en passiva van de Staat en de garantiestellingen.⁴⁶ Kunt u aangeven hoeveel in 2026 op de activa is verdiend en hoeveel er op de passiva is betaald?⁴⁷ Wat is de budgettering van deze kosten en opbrengsten voor 2027?

U geeft aan dat het tijd kost om de erfbelasting te innen van grotere vermogens.⁴⁸ Wat is de reden daarvoor? Ziet u mogelijkheden deze inning te versnellen? Wat zijn de gederfde renteopbrengsten als gevolg van deze vertraging?

⁴³ Zie onder meer: 'Nieuw voorstel voor miljarden minder EU-budget nog niet voldoende voor kabinet,' NOS 10 oktober 2026, geraadpleegd via: [NOS.nl](https://nos.nl).

⁴⁴ Zie onder meer: Ruben Eg, 'Kapitaalmarkten maken zich zorgen: voor elk land stijgt de rente,' NOS 3 september 2026, geraadpleegd via: [NOS.nl](https://nos.nl).

⁴⁵ Zie voor originele kasschuif: *Kamerstukken II*, 2025/2026, 36.915, nr. 2, p. 40, en voor doorwerking in miljoenennota: *Kamerstukken II*, 2026/2027, 37.035-XVII, nr. 2.

⁴⁶ *Kamerstukken II*, 2026/2027, 37.020, nr. 2, HS. 6 en 8.

⁴⁷ *Kamerstukken II*, 2026/2027, 37.020, nr. 2, p. 116.

⁴⁸ *Kamerstukken II*, 2026/2027, 37.020, nr. 2, p. 115.

datum 16 oktober 2026

ons kenmerk 182767

blad 13

Er zijn een aantal garantiestellingen opgenomen die betrekking hebben op de EU.⁴⁹ Deze leden kijken daarbij met name naar het Pan-Europees garantiefonds, de garantie voor de EBRD, de EFSM, de EFSF, de EIB, de ESM, de BoR faciliteit, NGEU en SAFE. Kunt u aangeven in hoeverre er in de afgelopen vijf jaar een beroep op deze garantiestellingen is gedaan? Wat heeft dit de Nederlandse staat gekost?

U geeft daarnaast aan dat Griekenland de toegekende lening vervroegd aan het aflossen is.⁵⁰ Kunt u aangeven in welke mate de Nederlandse overheid tot nu toe verlies of winst heeft gemaakt? Dezelfde vraag geldt voor de vorig jaar afgesloten betalingssteun aan Aruba. Hierbij is de doorleenrente substantieel hoger vastgesteld dan de rente die Nederland op de kapitaalmarkt betaalt.⁵¹ In welke mate is hierop tot nu toe winst of verlies gemaakt?

Tot slot hebben deze leden een aantal vragen over specifieke begrotingshoofdstukken. Tijdens het begrotingsdebat Buitenlandse Zaken van vorig jaar is de Kamer geïnformeerd dat de Nederlandse overheid vanuit de EU 1 miljard euro aan perceptiekosten ontvangen heeft in 2025 en daar tegenover 837 miljoen euro heeft uitgegeven aan de douane. Daarmee heeft de douane dus ruim 160 miljoen euro winst gemaakt.⁵² Wat zijn deze cijfers voor 2026? In hoeverre hebben de hogere perceptiekosten hierbij een rol gespeeld?⁵³

In de Miljoenennota geeft u aan voor de komende jaren incidenteel meer geld vrij te maken voor ODA (Official Development Assistance, oftewel officiële ontwikkelingshulp) uitgaven op de begroting Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking.⁵⁴ De Volt-fractie vraagt zich af welke effecten dit heeft op de ODA-percentages van 2027-2032. Worden de verschillende moties van zowel Eerste als Tweede Kamer om de ODA-uitgaven structureel te koppelen aan de ontwikkeling van het BNI hiermee uitgevoerd?

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de SGP

De leden van de fractie van de **SGP** hebben kennisgenomen van de Miljoenennota en hopen tijdens de Algemene Financiële Beschouwingen een aantal vragen te stellen. In voorbereiding daarop hebben deze leden enkele vragen.

Op het moment dat de Eerste Kamer het belastingplan behandelt, zal het belastingplan naar alle waarschijnlijkheid gewijzigd zijn ten opzichte van de informatie die nu beschikbaar is. Dit betekent dat ook de bijgevoegde tabellen niet meer actueel zijn, waaronder de bijlage over de marginale druk.⁵⁵ Bent u bereid om de bijgevoegde tabellen inclusief de bijlage over de marginale te actualiseren met de cijfers die op 17 november 2026 bekend zijn?

⁴⁹ Kamerstukken II, 2026/2027, 37.020, nr. 2, p. 126.

⁵⁰ Kamerstukken II, 2026/2027, 37.020, nr. 2, p. 187.

⁵¹ Zie onder meer: Kamerstukken II, 2026/2027, 37.020, nr. 2, p. 130.

⁵² Zie onder meer: *Handelingen I*, 2024/2025, nr.27, item 8., p. 23.

⁵³ Zie onder meer: Kamerstukken II, 2026/2027, 37.020, nr. 2, p. 135 t/m 137.

⁵⁴ Kamerstukken II, 2026/2027, 37.020, Nr.1, p. 38 en 43.

⁵⁵ 'Marginale druk en gemiddelde druk 2027', bijlage bij Kamerstukken II, 2025/2026, 37.022, nr.5.

datum 16 oktober 2026

ons kenmerk 182767

blad 14

Verder valt het deze leden op dat in het Belastingplan 2027 geen enkele keer het woord 'eenverdiener' valt. Het is derhalve voor deze leden niet inzichtelijk wat de gevolgen van dit belastingplan is voor eenverdieners, en of de voorgestelde wijzigingen de problematiek verslechteren of verhelpen. Bent u bereid om voorafgaand aan het debat op 17 november 2026 meer inzicht te geven over de effecten van dit belastingplan voor de eenverdieners?

Vragen en opmerkingen van het lid van de fractie van 50PLUS

Zvw en zorgtoeslag maken deel uit van het inkomstenkader. Lagere Zvw-uitgaven leiden tot lagere zorgpremies en derhalve is een compenserende lastenverzwaring nodig in de vorm van verhoging schijftarieven in inkomstenbelasting. In de Voorjaarsnota is aangegeven dat deze stijgen met 0,6 procent in 2027, oplopend naar 0,79 procent in 2030.⁵⁶ Dit is een ingrijpende maatregel met grote budgettaire impact, volgens dit lid.

Is een dergelijke compenserende lastenverzwaring eerder toegepast? Zo ja, in welke jaren, voor welke bedragen en met welke aanpassing van de tarieven van de inkomstenbelasting? Kunt u hiervan een overzicht geven en daarbij de omvang van de lastenverzwaring in de huidige situatie vergelijken met eerdere gevallen?

Kunt u voor 2027 tot en met 2030 in een tabel en grafiek inzichtelijk maken:

- de geraamde daling van de nominale zorgpremies en de inkomensafhankelijke bijdrage Zvw;
- de daaruit voortvloeiende verandering van de zorgtoeslag;
- de budgettaire omvang van de compenserende lastenverzwaring via de tarieven van de inkomstenbelasting en de Aof-premie;
- de inkomenseffecten van de lagere zorgpremies, de aanpassing van de tarieven van de inkomstenbelasting en de combinatie van beide, uitgesplitst naar relevante inkomensgroepen?

De vrijheidsbijdrage heeft voor burgers de vorm gekregen van een forse beperking van de wettelijke inflatiecorrectie. Er zijn drie noviteiten. Ten eerste wordt de inflatiecorrectie in 2027 en 2028 beperkt toegepast. In 2027 wordt de tabelcorrectiefactor voor 48% toegepast, met een opbrengst van € 1,5 miljard. Voor 2028 is het toepassingspercentage nog niet definitief vastgesteld. De aanvullende opbrengst van de beperking in 2028 moet € 1,9 miljard bedragen, zodat de structurele opbrengst van de vrijheidsbijdrage voor burgers vanaf 2028 uitkomt op € 3,4 miljard.⁵⁷ Kan worden toegelicht waarom in dit belastingplan de inflatiecorrectie ook voor 2028 wordt beperkt, en waarom de beperking in 2028 verder wordt aangescherpt? Is er een precedent voor een beperking van de inflatiecorrectie gedurende twee achtereenvolgende jaren?

Ten tweede wordt de beperking voor 2028 vastgesteld aan de hand van een formule, zodanig dat de aanvullende budgettaire opbrengst in 2028 € 1,9 miljard bedraagt. Het toepassingspercentage voor de inflatiecorrectie in 2028 wordt vastgesteld bij algemene maatregel van bestuur (AMvB).⁵⁸ Past

⁵⁶ Zie onder meer: *Kamerstukken II*, 2025/2026, 36.915, nr. 3, vraag 258, p.93.

⁵⁷ *Kamerstukken II*, 2025/2026, 36.915, nr. 1, p.27.

⁵⁸ *Kamerstukken II*, 2026/2027, 37.022, nr. 3, pagina 10 t/m 12.

datum 16 oktober 2026

ons kenmerk 182767

blad 15

deze wijze van vaststelling via een AMvB binnen het wettelijke kader, en hoe wordt gewaarborgd dat de wet voldoende richting geeft aan de vaststelling van het toepassingspercentage?

Ten derde wordt het aanvangspunt van het toptarief in 2027 bevroren op het niveau van 2026. Hierdoor wordt de inflatiecorrectie voor deze grens niet toegepast en kunnen belastingplichtigen eerder in het toptarief vallen dan bij volledige indexatie. De maatregel levert een cumulatieve budgettaire dekking op van circa € 700 miljoen.⁵⁹ Hoe verhoudt deze bevroering zich tot de beperking van de tabelcorrectiefactor en de overige maatregelen waarmee de vrijheidsbijdrage en het koopkrachtpakket worden gedekt?

Wordt erkend dat op deze wijze het instrument van de inflatiecorrectie wordt gebruikt voor nivellering, waar het, volgens dit lid, niet voor bedoeld is. Kunt u aangeven in welke jaren de inflatiecorrectie eerder beperkt is toegepast? Kunt u een overzicht geven van de beperking van de inflatiecorrectie sinds 2000, met de daarbij behorende percentages en budgettaire opbrengsten? Kan de beperking apart worden aangegeven voor de jaren 2024 tot en met 2028, met de daarbij behorende budgettaire opbrengst?

Is de wettelijke inflatiecorrectie, door de herhaalde en doelbewuste beperking ervan om aanvullende belastingopbrengsten te genereren, niet steeds meer van een automatische bescherming tegen de gevolgen van inflatie voor de koopkracht tot een instrument voor budgettaire dekking geworden? Hoe verhoudt dit zich tot de oorspronkelijke functie en systematiek van de wettelijke inflatiecorrectie? De beperking van de inflatiecorrectie geldt o.a. ook voor de heffingskortingen en allerlei inkomensgrenzen.

Wat zijn voor de vrijheidsbijdrage de gevolgen voor de hoogte van tariefschijven als de inflatiecorrectie wel volledig wordt toegepast in zowel 2027 als 2028? Wat is het verschil in inkomenseffecten tussen de voorgestelde beperking van de inflatiecorrectie en de alternatieve, noodzakelijke verhoging van de tarieven in de belastingschijven? Kan dit worden weergegeven in tabellen en grafieken voor inkomensgroepen per € 5.000 tot een inkomen van € 75.000 en per € 10.000 tot een inkomen van € 150.000?

Het belastingplan bevat een structurele lastenverzwaring van € 9 miljard.⁶⁰ Daarvan bestaat € 7,8 miljard uit een lastenverzwaring in de sfeer van de inkomstenbelasting.⁶¹ Erkent het kabinet dat deze lastenverzwaring niet uitsluitend door werkenden wordt gedragen, maar ook door niet-werkenden? Welk aandeel van de lastenverzwaring van € 7,8 miljard komt voor rekening van de circa 4 miljoen AOW-gerechtigden?

De arbeidskorting wordt opnieuw verhoogd, met een budgettair effect van € 1,3 miljard, terwijl de ouderenkorting wordt verlaagd. Hoe hoog is de extra belastingopbrengst als gevolg van de verlaging van de ouderenkorting?⁶²

⁵⁹ *Kamerstukken II*, 2026/2027, 37.022, nr. 3, pagina 10 t/m 12.

⁶⁰ *Kamerstukken II*, 2026/2027, 37.022, nr. 3, pagina 107 t/m 109.

⁶¹ Benoemd in de Factsheetbundel, p.6, bijlage bij *Kamerstukken II*, 2026/2027, 37.022, nr. 5.

⁶² Benoemd in de Factsheetbundel, p.6, bijlage bij *Kamerstukken II*, 2026/2027, 37.022, nr. 5.

datum 16 oktober 2026

ons kenmerk 182767

blad 16

Kunt u een overzicht bieden aan dit lid van de hoogte van de arbeidskorting sinds de invoering, met daarin de hoogte van de arbeidskorting, de ontwikkeling van de afbouwpunten en de bijbehorende budgettaire gevolgen? Kan dit overzicht zowel in tabelvorm als in een grafiek worden weergegeven? Kunt u ook een overzicht bieden van de ontwikkeling van de arbeidskorting en de ouderenkorting in één grafiek?

In welke mate kunnen de schijftarieven verlaagd worden als de arbeidskorting wordt afgeschaft? Graag zou dit lid een overzicht van de inkomenseffecten van de belastingverlaging door lagere schijftarieven ontvangen. Ook zou dit lid graag ter vergelijking de inkomenseffecten van het afschaffen van de arbeidskorting ontvangen.

Kunt u over de afschaffing van de aftrek specifieke zorgkosten inzicht geven in de verdeling van de financiële gevolgen van de voorgestelde afschaffing per 1 januari 2028, in het bijzonder voor AOW-gerechtigden en gepensioneerden? Kunt u aangeven hoeveel belastingplichtigen gebruikmaken van deze aftrek, uitgesplitst naar leeftijd, inkomensgroep, hoogte van de aftrek en de mate waarin de aftrek daadwerkelijk kan worden verzilverd? Kunt u tevens aangeven hoeveel ouderen als gevolg van de afschaffing van deze maatregel naar verwachting meer belasting gaan betalen, hoe hoog hun gemiddelde lastenverzwaring is en hoeveel huishoudens hierdoor onder een nader te bepalen inkomens- of bestaanszekerheidsgrens terechtkomen? Kunt u inzicht geven in de gevolgen voor ouderen, en met name voor chronisch zieken met structureel hoge, niet of slechts gedeeltelijk vergoede zorgkosten?

De in 2015 ingevoerde inkomensgrens voor de aftopping van pensioenen van € 100.000 bedroeg in 2026 € 137.800. Wat zijn de gevolgen van de bevrozing van deze inkomensgrens voor 2027 en 2028 voor de pensioenopbouw?⁶³

Wat zijn de inkomenseffecten van fiscalisering in één keer voor inkomensgroepen van € 5.000 tot € 100.000 voor alleenstaanden respectievelijk paren, zowel in nominale bedragen als in percentage inkomensdaling? Kan deze berekening worden verstrekt in een tabel, zowel in nominale bedragen als in procenten van het BNP?

Kunt u tevens berekenen welk budgettair bedrag nodig zou zijn om de negatieve inkomenseffecten volledig te compenseren, en welk deel van de bruto- en netto-opbrengst van de fiscalisering daarmee verloren zou gaan?

Kunt u een volledige uitsplitsing geven van de budgettaire gevolgen van volledige fiscalisering van de AOW in één keer, waarbij afzonderlijk worden vermeld:

- de bruto-opbrengst van de extra belastingheffing;
- de extra AOW-uitgaven als gevolg van de handhaving van de netto-nettokoppeling met het wettelijk minimumloon (WML);
- de daaruit voortvloeiende netto-budgettaire opbrengst voor de belastingen;

⁶³ Het betreft het voornemen van het kabinet om de indexatie van de aftoppingsgrens voor pensioenen en lijfrenten gedurende zes jaar te bevrozen, zie *Kamerstukken II*, 37.022, nr. 2, art. LVI.

datum 16 oktober 2026

ons kenmerk 182767

blad 17

- de gevolgen voor de belastingopbrengsten en uitgaven aan inkomensafhankelijke toeslagen, alsmede de daaruit voortvloeiende gevolgen voor de belastingopbrengst?

Wat zijn de inkomenseffecten van het Amendement Grinwis met versnelde afschaffing wet Hillen?⁶⁴
Wat kost het herstel van de 30 jaar overgangstermijn?

Wat zijn de inkomensgevolgen van het ingediende amendement op het Belastingplan 2027 dat het eigenwoningforfait verhoogt van 0,35% naar 0,50%, voor eigenwoningbezitters?⁶⁵ Kan dit worden uitgesplitst naar WOZ-waarden van € 200.000 tot € 900.000, in stappen van € 100.000, met een afzonderlijk overzicht voor mensen die geen hypotheekrenteaftrek meer hebben?

Kunt u een overzicht bieden van de apparaatskosten sinds 2000 en de kosten van externe inhuur sinds 2015? Wat levert een kaasschaaf van 1 procent over alle Rijksuitgaven op en welke verlaging van inkomstenbelasting-tarieven is dan mogelijk? Wat zou de opbrengst zijn van een kaasschaafkorting van 1% op de apparaatskosten, indien de Belastingdienst hiervan wordt uitgezonderd, en de bezuiniging op de sociale zekerheid niet doorgaat?

Wat zijn de gevolgen voor het houdbaarheidssaldo van het niet doorgaan van de voor 2033 geplande versnelde verhoging van de AOW-leeftijd?⁶⁶

Het aan het woord zijnde lid zou graag een overzicht ontvangen van de tarieven en vrijstellingsbedragen voor de schenkbelasting en erfbelasting in Duitsland, Frankrijk, België, Spanje, Italië, het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten. Daarnaast heeft dit lid een vraag over maatregelen genomen op schuldig gebleven schenkingen. Is het instrument van fictieve verkrijging een vorm van terugwerkende kracht die in fiscalibus niet is toegestaan? Zijn er precedentes in de fiscale wetgeving waarbij zo ingrijpend wordt teruggegrepen op rechtshandelingen die wettelijk waren toegestaan en gevolgen hebben gehad, waaronder de verplichting om jaarlijks 6% rente te betalen over de schuldig gebleven schenking? Schuldig gebleven schenkingen bestaan immers al decennia en zijn geen constructie, zo stelt het lid van de fractie van 50PLUS. Wordt de fictieve verkrijging, indien deze wordt ingevoerd, alleen toegepast op papieren schenkingen die plaatsvinden vanaf het moment van inwerkingtreding van de nieuwe maatregel?

Kan het kabinet een overzicht geven van het opgepote vermogen in box 2 sinds 2000 en van de hoogte van de uitgekeerde dividenden in box 2? Wat zou een verplichte minimumdividenduitkering in box 2 opleveren, indien een dergelijke verplichting juridisch toelaatbaar zou zijn of worden, waarbij de verplichte uitkering wordt gebaseerd op een laag percentage van het eigen vermogen in de bv, in de vorm van een zogenoemd fictief dividend? Wat zou de opbrengst zijn van een tijdelijke verlaging van de dividendbelasting in box 2 met 5 procentpunten, zowel bij een eenmalige verlaging als bij een verlaging gedurende twee jaar?

⁶⁴ *Kamerstukken II*, 2025/2026, 36.812, nr. 47.

⁶⁵ *Kamerstukken II*, 2026/2027, 37.022, nr. 8.

⁶⁶ *Kamerstukken II*, 2026/2027, 37.020-XV, nr. 2, p. 10.

datum 16 oktober 2026

ons kenmerk 182767

blad 18

De kosten van invoering van uitbreiding vermogenswinstbelasting in 2028 en volledige vermogenswinstbelasting in 2030 (scenario 4) zijn geraamd op 10 tot 15 mld.⁶⁷ Kunt u een onderbouwing geven van deze raming? Welke veronderstellingen liggen aan deze raming ten grondslag? Kan inzicht worden gegeven in de certificering van de raming door het CPB? Kunnen enkele scenario's worden opgesteld voor de kosten van deze invoering tot 2040? Wat is de raming als de waarde van de effecten in deze periode niet stijgt, respectievelijk gemiddeld met 5%, 10% of 15% stijgt? Wat is de raming als de waarde van de effecten in deze periode met 5%, 10% of 15% daalt?

Hoe groot was de derving van de opbrengst van box 3 als gevolg van de destijds voorgestelde uitzondering voor vastgoed op de vermogensaanwasbelasting, waarbij voor vastgoed een vermogenswinstbelasting zou gelden? Klopt het dat handhaving van de vermogensaanwasbelasting voor effecten noodzakelijk was om deze derving bij vastgoed te dekken?

Kan een overzicht worden gegeven van de opbrengst van box 3 sinds 2000? Wat zijn de tarieven van de belasting op vermogen in Duitsland, Frankrijk, België, Spanje, Italië, het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten? Wat is de ratio achter het vastklikken van de opbrengst van box 3 op € 9 miljard? De toekomstige rendementen en waarde fluctuaties zijn toch niet te ramen? Voor de raming van de zeer onzekere winstontwikkeling voor de vennootschapsbelasting (VPB) wordt toch ook geen opbrengstdoelstelling vastgeklekt?

Kan een overzicht worden gegeven van het fictieve loon in box 2 sinds de invoering van deze regeling? Wat is de opbrengst van een verhoging van het fictieve loon in box 2 met respectievelijk 10% en 20%?

De stijging van de koopkracht van gepensioneerden in 2027 geeft een zwaar vertekend beeld, volgens dit lid.⁶⁸ Kunt u aangeven hoe hoog de gemiddelde koopkrachtontwikkeling van gepensioneerden in 2027 is wanneer de eenmalige pensioenverhoging van het ABP buiten beschouwing wordt gelaten?⁶⁹ Met welk percentage indexatie van het ABP-pensioen heeft het CPB rekening gehouden voor 2027? Wat is het soortelijk gewicht van het aandeel van het aantal ABP-gepensioneerden op het totaal gepensioneerden?

Kunt u een overzicht geven van de AOW-uitgaven als percentage van het BNP in 2026, 2031 en 2040, en van de ontwikkeling van de financiering van de AOW-uitgaven sinds 2000, uitgesplitst naar het aandeel van de premies en de rijksbijdrage, zowel nominaal als percentage van het BNP? Wat zou de effectief te betalen AOW-premiebijdrage zijn als de arbeidskorting op dit moment zou worden afgeschaft? Kunt u daarnaast een overzicht geven van de rente op de staatsschuld in 2000, 2015, 2026, 2031 en 2040, zowel in absolute bedragen als percentage van het BNP?

⁶⁷ Tabellen budgettaire gevolgen en dekkingsopties, bijlage bij *Kamerstukken II*, 37.022/36.748, nr. 6.

⁶⁸ CPB geeft aan dat een 'doorsnee oudere' er met 0,3% op vooruitgaat, geraadpleegd via: [Prinsjesdag 2026: maatregelen op het gebied van SZW | Rijksoverheid.nl](https://www.prinsjesdag.nl/maatregelen-op-het-gebied-van-szw-rijksverhouding).

⁶⁹ CPB, *MEV 2025, Verantwoording*, p. 31, kader 'Pensioenverhoging bij invaren'. Het CPB verwerkt in de koopkrachtberekeningen voor 2025–2028 een gemiddelde eenmalige pensioenverhoging bij de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel. ABP stapt naar verwachting per 1 januari 2027 over.

datum 16 oktober 2026

ons kenmerk 182767

blad 19

Wat zou het aanvangsinkomen voor het toptarief zijn zonder de eerder toegepaste bevriezing en zonder de voorgestelde bevriezing? Bij welk inkomen wordt het toptarief in Duitsland bereikt voor een alleenstaande, respectievelijk fiscale partners? Kunt u daarnaast een overzicht geven van de percentages van het toptarief en de inkomens vanaf wanneer dit tarief geldt in alle EU-lidstaten, de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk? Hoeveel AOW-gerechtigden kunnen de ouderenkorting niet verzilveren en hoe hoog is het bedrag aan niet-verzilverde korting? Kunt u hetzelfde aangeven voor de algemene heffingskorting bij AOW-gerechtigden? Wat zijn de kosten van de invoering van de volledige arbeidskorting voor werkende AOW-gerechtigden, met als doel de arbeidsparticipatie te stimuleren?

Kunt u een overzicht geven van de ontwikkeling van het eigenwoningbezit vanaf 1950, zowel in absolute aantallen als in percentage van het totale woningbestand, en van de ontwikkeling van het aantal huurwoningen, eveneens in absolute aantallen en als percentage van het totale woningbestand?

Kunt u daarnaast een overzicht geven van de kosten van de hypotheekrenteaftrek, de opbrengst van het huurwaardeforfait en de opbrengst van de WOZ vanaf 2000, evenals het saldo van de kosten van de hypotheekrenteaftrek enerzijds en de opbrengsten van het huurwaardeforfait en de WOZ anderzijds, als nettobijdrage van de overheid aan eigenwoningbezitters? Dit lid verzoekt u deze overzichten zowel in tabelvorm als in een grafiek weer te geven.

Gegeven bovenstaand saldo, wat bedragen de gemiddelde kosten voor de overheid per jaar per eigenwoningbezitter, uitgaande van circa 6 miljoen eigenwoningbezitters? Kunt u ook een overzicht bieden van de ontwikkeling van de hoogte van de huurtoeslag en de hoogte van het totale budget sinds de invoering? Kunt u aangeven hoeveel mensen momenteel huurtoeslag ontvangen en wat de gemiddelde ontvangen huurtoeslag is per ontvanger?

Kunt u een overzicht bieden van de ontwikkeling van het saldo van de bijdrage van de overheid aan eigen-woningbezitters en de bijdrage aan de ontvangers van huurtoeslag? Kunt u dit zowel in tabel als in grafiek aanleveren? Kunt u aangeven wat het verschil is tussen de gemiddelde sociale huur en de gemiddelde huur in de vrije sector? Kunt u, bij benadering, aangeven om welke macro-cijfers het gaat? Indien het mogelijk is, zou dit lid ook graag vernemen wat deze schatting zou zijn op basis van de laatst bekende huurcijfers.

Kunt u de ontwikkeling weergeven van de subsidie die is verstrekt aan huurders van sociale woningbouw, respectievelijk de sociale huursector? Kunt u ook de ontwikkeling weergeven van subsidie die is verstrekt aan woningbouwcorporaties sinds 2000?

Kunt u inzicht geven in de financiële omvang van zorgfraude in Nederland?

datum 16 oktober 2026

ons kenmerk 182767

blad 20

Het aan het woord zijnde lid ziet dat er dit jaar wederom vier goedkeurende beleidsbesluiten zijn genomen. Kunt u een overzicht bieden van alle beleidsbesluiten die sedert het ontstaan van het instrument zijn genomen?⁷⁰

Vragen en opmerkingen van het lid van de fractie-Visseren-Hamakers

Het lid van de **fractie-Visseren-Hamakers** heeft kennisgenomen van de Miljoenennota en heeft in navolging hierop de volgende vragen.

Welke bezuinigingen van het kabinet-Schoof zijn volledig teruggedraaid door het kabinet-Jetten door middel van de Voorjaarsnota⁷¹ en/ of de Miljoenennota⁷², welke niet, en welke gedeeltelijk? Indien gedeeltelijk, hoeveel? Graag ontvangt dit lid een overzicht per begroting, uitgesplitst naar Voorjaarsnota en Miljoenennota.

Het aan het woord zijnde lid verneemt graag of u nieuwe bezuinigingen doorvoert in de Miljoenennota op onderstaande onderwerpen. Zo ja, welke en om welke bedragen gaat het in deze gevallen? In welke mate worden deze bezuinigingen gebruikt voor nieuwe investeringen op hetzelfde thema? Graag ontvangt dit lid een overzicht.

1. De transitie naar een meer plantaardige landbouw en een meer plantaardig voedselsysteem
2. De ondersteuning van (bestaande en nieuwe) biologische landbouw en andere voorlopers op het gebied van groene en diervriendelijke landbouw
3. Dierwaardige veehouderij
4. Stikstof
5. Natuuruitbreiding
6. Natuurherstel
7. Natuurbescherming
8. Klimaatmitigatie
9. Transitie naar proefdiervrije innovatie
10. Uitbreiding van hernieuwbare energie
11. Isolatie

Welke maatregelen neemt u om de impact op de verschillende aspecten van brede welvaart te verbeteren ten opzichte van de Monitor Brede Welvaart 2026?⁷³

Het lid van de fractie-Visseren-Hamakers verneemt graag welke doelen u heeft op de verschillende aspecten van de Monitor Brede Welvaart 2026 en met welke maatregelen en investeringen u deze ambities gaat bewerkstelligen?⁷⁴

⁷⁰ Antwoorden schriftelijk overleg Eerste Kamer bij de Miljoenennota 2026, vraag 101, bijlage bij *Kamerstukken I*, 2025/2026, 36.800, A.

⁷¹ *Kamerstukken II*, 2025/2026, 36.915.

⁷² *Kamerstukken II*, 2026/2027, 37.020.

⁷³ Monitor Brede Welvaart en de Sustainable Development Goals 2026, CBS 2026, geraadpleegd via: [MBW en SDG's 2026 | CBS](#).

⁷⁴ Ibid.

datum 16 oktober 2026

ons kenmerk 182767

blad 21

In welke mate voldoet Nederland aan de internationale afspraken op het gebied van biodiversiteit, klimaat en chemische stoffen?⁷⁵ Door middel van welke maatregelen en investeringen werkt u aan het halen van deze internationale doelen? Graag een overzicht van nieuwe investeringen vanuit de Miljoenennota.

Dit lid constateert dat in het bijlagenboek van de Miljoenennota in Tabel 13.3 Overzicht I - fiscale fossiele brandstof regelingen een lijst is weergegeven.⁷⁶ Voor welke regeling, waar het mogelijk is om die nationaal aan te passen, zijn er al plannen gemaakt om deze regeling af te bouwen? Graag ontvangt dit lid per regeling een overzicht van de geplande afbouw.

In 2023 verscheen het ambtelijk rapport Aanpak Fiscale Regelingen.⁷⁷ Bij welke van de regelingen die slecht scoren op doelmatigheid, onderbouwing, complexiteit of inspanning zijn stappen gezet om deze af te schaffen? Graag ontvangt dit lid een overzicht van de plannen voor alle slecht scorende regelingen.

De commissie ziet uit naar de beantwoording van bovenstaande vragen en verzoekt u deze, met het oog op een zorgvuldige voorbereiding van de Algemene Financiële Beschouwingen, uiterlijk **vrijdag 6 november 2026 12.00 uur**, aan de Eerste Kamer aan te bieden.

Hoogachtend,

Pim van Ballekom
Voorzitter van de vaste commissie voor Financiën

⁷⁵ De fractie Visseren-Hamakers verwijst hier onder andere naar de CBD, UNFCCC, de verdragen van Basel, Rotterdam en Stockholm.

⁷⁶ *Kamerstukken II 2026/2027*, 37.020, nr. 2, p. 383.

⁷⁷ *Kamerstukken II 2022/2023*, 32.140, nr. 167.